

Dynastii Trapszów związki z Wielkopolską

W kinematografii często zdarza się, że całe rodziny były lub są związane ze sceną. W ślady ojca, dziadka czy matki podążają ich potomkowie, tworząc swoistą dynastię aktorską. Jedną z najbardziej znanych rodzin jest rodzina Douglasów, gdzie w ślady swojego ojca Kirka poszedł jego syn Michael, zdobywca Nagrody Akademii Filmowej. Jednakże również w Polsce znajdziemy podobne „dynastie”. Za przykład można choćby podać rodziny Damięckich lub Stuhrów, których reprezentanci goszczą na scenach teatralnych i filmowych od kilku dekad. Pamiętajmy, że w obecnych czasach, kiedy wystarczy włączyć telewizor, aby obejrzeć sztukę teatralną, nie ma problemu z rozpoznawalnością i sławą artystów. Inaczej sytuacja wyglądała w XIX wieku, kiedy jeśli ktoś chciał zobaczyć widowisko, musiał wyjść z domu, mieć na to pieniądze, a przede wszystkim czas wolny. Również życie aktorów w tamtych czasach było trudne, ze względu na ciągłe wojaże, zdobywanie pozwoleń na występy i szukanie miejsc do wystawienia spektakli, i oczywiście, zarobienia.

Do jednej z takich rodzin, która w XIX i na początku XX wieku zawładnęła polską sceną, należy już dzisiaj trochę zapomniana rodzina Trapszo. Ta dynastia aktorska od połowy XIX wieku przez ponad sto lat była związana z polską sceną teatralną. Jak się okazało, rodzina Trapszo miała dość silne związki z Wielkopolską: nie tylko jej członkowie pracowali na terenie Wielkiego Księstwa Poznańskiego i Królestwa Polskiego, ale również tutaj rodziła się i umierała.

Protoplastą aktorskiego rodu Trapszów był Anastazy Franciszek, wybitny reżyser i aktor. Urodził się 2 maja 1832 roku w Zamościu¹. Pochodził z wielodzietnej rodziny, był przedostatnim dzieckiem (dziewiątym) Franciszka Trapszo i Domicelli z Kwasiborskich². Ukończył gimnazjum realne w Warszawie, gdzie przejawiał zdolności z matematyki, a której został nauczycielem najpierw w Pińczowie i następnie w Warszawie. Dopiero później rozpoczął przygodę z teatrem. W 1854 roku został przyjęty do Szkoły Dramatycznej w Warszawie, kształcił się pod kierunkiem Jana Tomasza Seweryna Jasińskiego³. Zadebiutował

¹ M. Piotrowska, *Trapszo Anastazy Franciszek*, [w:] *Słownik biograficzny Wielkopolski Południowo-Wschodniej. Ziemi kaliskiej*, t. 3, pod red. D. Wańki, Kalisz 2007, s. 418–419.

² **Franciszek Ksawery Trapszo** (ok. 1783–1857), urzędnik galicyjski, zarządca zabudowań rządowych na warszawskiej Pradze, służył w Dywizji Polskiej pod dowództwem marszałka Louisa Davouta; **Domicella** z Kwasiborskich **Trapszo** (ok. 1794–1852).

³ **Jan Tomasz Seweryn Jasiński** (1806–1879), aktor, reżyser i dyrektor teatralny, pisarz (autor 37 sztuk), tłumacz z języka francuskiego (ok. 234 sztuk), pedagog teatralny. W latach

Ryc. 1. Anastazy Trapszo, 1896. Źródło: Mazowiecka Biblioteka Cyfrowa, <http://mbc.cyfrowemazowsze.pl/dlibra/docmetadata?id=52932> (dostęp: 16.12.2018)

Ryc. 2. Anastazy Trapszo w kreacji scenicznej, ok. 1860. Źródło: polona.pl <https://polona.pl/> (dostęp: 16.12.2018)

we Lwowie w 1856 roku rolą Stanisława w sztuce „Hrabia na Wątorach” Władysława Syrokomli. W 1865 roku zawitał po raz pierwszy do Kalisza. W latach 1867–1871 Kalisz był stałą bazą dla jego zespołu teatralnego⁴. Grał w Kaliszu w ujeżdżalni Golińskiego⁵, gdzie 19 lutego 1874 roku zorganizował swój benefis⁶. Opracował szczegółowy projekt założenia teatru ludowego, który jednak nie został zrealizowany ze względu na brak porozumienia w rządzie rosyjskim. Założył własną grupę teatralną, w skład której, oprócz jego uczniów, weszły także jego dzieci. Podróżowali po całej Polsce, grając m.in. w Warszawie, Krakowie, Kaliszu, Lublinie czy we Lwowie. Zmarł 11 lipca 1898 roku w Krakowie. Rok

60. XIX wieku objął posadę kierownika artystycznego teatru w Krakowie, gdzie wypromował Helenę Modrzejewską.

⁴ M. Piotrowska, *Trapszo Anastazy Franciszek*, op. cit., s. 419.

⁵ W 1858 r. budynek teatru w Kaliszu spłonął. Kupiec Neuman Goliński przerobił pomieszczenia dawnej ujeżdżalni na scenę teatralną, która pełniła funkcję teatru aż do 1877 roku.

⁶ M. Piotrowska, *Trapszo Anastazy Franciszek*, op. cit., s. 419.

po jego śmierci wydano napisany przez niego „Podręcznik sztuki dramatycznej dla artystów i amatorów”⁷. Z jego nekrologu można się dowiedzieć, że był zasłużonym pedagogiem artystycznym⁸:

Śp. A.T. zmarł jako znakomity informator, wykształcił takich aktorów jak: Tatarkiewicz, Wadzyński [Lucjan Wojde], Zaręba, Bystrzyński [Sobiesław], Grubiński, Adolfina Zimajer, Michalina Siennicka, a z młodych Chmieliński, Kopczewski i Staszkowski⁹.

Anastazy był dwukrotnie żonaty. Jego pierwszą żoną została Anna Eugenia Waleria z Cwiklińskich primo voto Gustaw. Po śmierci pierwszej żony Anastazy Trapszo ponownie wstępuje w zwią-

⁷ A. Trapszo, *Podręcznik sztuki dramatycznej dla artystów i amatorów*, Kraków 1899.

⁸ Wiązało się to z faktem, iż został zatrudniony jako profesor deklamacji w Warszawskim Instytucie Muzycznym. Zob. B. Konarska-Pabiniak, *Teatry prowincjonalne w Królestwie Polskim (1863–1914)*, Płock 2006, s. 128.

⁹ Cyt. za: A. Kuligowska, *Trapszo w Łodzi*, [w:] *O teatrze i dramacie*, pod red. E. Krasieńskiego, Wrocław 1989, s. 111.

Ryc. 3. Marceł Trapszo, ok. 1895. Ze zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie, http://cyfrowe.mnw.art.pl/dmuseion/docmetadata?id=31222&show_nav=true (dostęp: 16.12.2018)

Ryc. 4. Stanisław Trapszo, ok. 1895. Ze zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie, http://cyfrowe.mnw.art.pl/dmuseion/docmetadata?id=31273&show_nav=true (dostęp: 16.12.2018)

zek małżeński. Tym razem jego wybranką zostaje, o ponad dwadzieścia lat młodsza, Natalia Karasińska, a biorą ślub w 1889 roku w Szczepieszynie¹⁰. Skupmy się jednak na pierwszym małżeństwie. Nie jest znana dokładna data ślubu małżonków. We wszystkich źródłach widnieje informacja, że dzieci z tego związku rodziły się jako nieślubne i dopiero w połowie lat 70. XIX wieku para usankcjonowała swój związek. Jednakże, ze względu na ciągłe przenosiny związane z zawodem, trudno jest namierzyć rodzinę Trapszo. Dla przykładu podam cytaty ze strony encyklopediateatru.pl, który oddaje wyżej wspomniany problem, rejestrując miejsca występów trupy Anastazego w latach 1871–1877:

Poza letnimi sezonami w warszawskich teatrach ogródkowych zespół gościł w wielu miastach takich jak: Płock (wrzesień 1871), Lublin (wrzesień 1871 – 25 marca 1872), Radom (kwiecień 1872), Kielce (od 14 maja 1872), Lublin (19 września 1872 – 7 kwietnia 1873), Radom (kwiecień 1873), Piotrków

(maj 1873), Częstochowa (październik 1873), Łódź (6 listopada – 12 listopada 1873), Kalisz (16 listopada 1873 – 19 marca 1874), Łomża (marzec 1874), Częstochowa (wrzesień 1874), Piotrków (listopad 1874), Łódź (grudzień 1874 – styczeń 1875), Radom (październik 1875, tu współnikiem jego był Maksymilian Kopystyński), Lublin (23 października 1875 – 27 maja 1876), Łódź (3 października 1876 – 19 lutego 1877), Częstochowa (22 lutego – 25 marca 1877), Piotrków (od 28 marca i ponownie od 8 maja do 19 maja 1877)¹¹.

Anna Eugenia Waleria Ćwiklińska urodziła się w Poznaniu około 1825 roku. Jej pierwszym mężem został Antoni Gustaw, a małżeństwo zawarli w parafii św. Marcina w Poznaniu¹². Ich jedyny syn, Bolesław Gustaw, znany bardziej pod pseudonimem Kremski, był również aktorem oraz

¹¹ <http://encyklopediateatru.pl/osoby/42091/anastazy-trapszo> (dostęp: 19.11.2018).

¹² Archiwum Archidiecezjalne w Poznaniu, Akta stanu cywilnego parafii rzymskokatolickiej pw. św. Marcina w Poznaniu, Liber Copulatorum, wpis 19/1848: Antonius Gustaw (38 lat) x Anna Eugenia Ćwiklińska (23 lata).

¹⁰ Archiwum Państwowe w Zamościu, Akta stanu cywilnego parafii rzymskokatolickiej w Szczepieszynie, akta małżeństw 1889, wpis 61.

Ryc. 5. Irena Trapszo, ok. 1905. Ze zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie, http://cyfrowe.mnw.art.pl/dmuseion/dometadata?id=26956&show_nav=true (dostęp: 16.12.2018)

Ryc. 6. Tekla Trapszo. Źródło: polona.pl, [https://pl.wikipedia.org/wiki/Plik:Tekla_Trapszo_poczt%C3%B3wka_\(cropped\).jpg](https://pl.wikipedia.org/wiki/Plik:Tekla_Trapszo_poczt%C3%B3wka_(cropped).jpg) (dostęp: 16.12.2018)

dyrektorem teatru. Występował w grupie swojego ojczyma, Anastazego Trepszo, a później prowadził także własną grupę. Urodził się w Poznaniu, ale przez długi czas pracował w Kaliszu. Mimo iż był jedynie spowinowacony z omawianą rodziną, utrzymywał z nią ściśle kontakty zarówno rodzinne, jak i zawodowe¹³.

Ze związku z Anastazym Anna Eugenia miała przynajmniej pięcioro dzieci. Najstarsza córka, Anastazja, przeżyła jedynie 3 miesiące. Zmarła w Warszawie w 1859 roku¹⁴. Pozostała czwórka,

¹³ **Bolesław Kremki**, właściwie: **Bolesław Mieczysław Napoleon Tadeusz Gustaw** (1849 Poznań – 1899 Warszawa). O tym, że utrzymywał ściśle kontakty z rodziną Trapszo, świadczy chociażby fakt, że świadkiem na jego ślubie z Wandą Machnacką w 1892 roku w Warszawie był jego ojczym – Anastazy, zob. Archiwum Państwowe w Warszawie (dalej APW), Akta stanu cywilnego parafii rzymskokatolickiej św. Aleksandra w Warszawie, akta małżeństw 1892, wpis 237.

¹⁴ APW, Akta stanu cywilnego parafii rzymskokatolickiej NMP w Warszawie, akty zgonów 1859, wpis 103.

podobnie jak ojciec, swoją przyszłość związała z aktorstwem¹⁵. Starsi synowie: Marcei i Stanisław, urodzili się w Warszawie. Dwie młodsze córki: Irena i Tekla, przyszły na świat już we wschodniej Wielkopolsce – w Kaliszu. Praktycznie do lat 80. XIX wieku Kalisz był ciągle odwiedzany przez seniora rodu, tutaj wystawiał on swoje sztuki i kierował grupą teatralną i tutaj mieszkała jego rodzina¹⁶. Wszystko zmieniło się, kiedy 25 lutego 1882 roku zmarła w Kaliszu Anna Eugenia. Wówczas Anastazy wraz z dziećmi przeniósł się do Warszawy.

¹⁵ Celem niniejszego opracowania nie jest przybliżenie drogi zawodowej rodziny Trapszów. Więcej informacji na ten temat zob. *Słownik biograficzny teatru polskiego 1765–1965*, pod red. Z. Raszewskiego, Warszawa 1973, s. 749–751 (tutaj hasła: Trapszo Anastazy Franciszek, Trapszo Felicja, Trapszo Irena, Trapszo Marcei, Trapszo Stanisław, Trapszo Tekla).

¹⁶ W Kaliszu Anastazy Trapszo razem ze swoją grupą przebywał m.in. w okresach: listopad 1873 – marzec 1874, grudzień 1877, styczeń – maj 1878, kwiecień 1882, zima 1882/1883 oraz zima 1883/1884.

Ryc. 7. Władysław Trapszo z ojcem Marcelim i ciotkami: Ireną i Teklą, początek XX wieku. Źródło: M. Bojarska, M. Ćwiklińska, Warszawa 1988, <https://commons.wikimedia.org/wiki> (dostęp: 18.12.2018)

Co ciekawe, w akcie zgonu Annę Eugenię Walerię zapisano jako Felicję¹⁷. Ten fakt przykuł moją uwagę, jak się później okazało, prawidłowo. Wiedząc, że dwie córki urodziły się w Kaliszu, postanowiłem odnaleźć ich akty urodzenia. Jednakże w parafiach kaliskich takich zapisów nie odnotowano. Sprawę wyjaśniły dwa wpisy z parafii w... Lublinie. 21 maja 1879 roku w parafii katedralnej pw. św. Jana została ochrzczona dwójka dzieci Anastazego: Marceli i Irena. Syn urodził się 16 grudnia 1860 roku w Warszawie, z kolei córka 16 stycznia 1868 roku w Kaliszu. W jednym i w drugim przypadku jako powód opóźnienia chrztu podano niestawienie się ojca¹⁸. Aktów urodzenia Stanisława i Tekli

nie udało mi się znaleźć. Jednakże biorąc pod uwagę fakt, że akt chrztu Marceliego sporządzono po 18 latach od jego urodzenia, zaś dla Ireny po 11, można podejrzewać, że podobnie wyglądała sprawa z pozostałymi dziećmi. Problem z odszukaniem aktów urodzeń członków rodziny Trapszo porusza także Marcin Marynicz, jednakże autor w swoim opracowaniu „Ćwiklińska i jej przodkowie” myli Irenę z jej starszym bratem Stanisławem¹⁹. Dzieci mogły zostać ochrzczone w każdym mieście w Polsce, w którym Anastazy razem ze swoją grupą przebywał.

Marceli, najstarszy z braci, choć nie urodził się w Wielkopolsce, również był z nią silnie związany. Oprócz tego, że występował w grupie teatralnej swojego ojca, grywał także w Poznaniu²⁰. Po słu-

¹⁷ Archiwum Państwowe w Kaliszu, Akta stanu cywilnego parafii rzymskokatolickiej św. Mikołaja, akty zgonów 1882, wpis 41.

¹⁸ Akta stanu cywilnego parafii rzymskokatolickiej katedralnej św. Jana w Lublinie, akta urodzeń 1879, wpis 218 i 219.

¹⁹ M. Marynicz, *Ćwiklińska i jej przodkowie*, „More Maiorum” 2014, nr 7 (18), s. 14–27.

²⁰ **Marceli Trapszo** (1860–1921), pseudonim Oszpart, Miloński, polski aktor i reżyser teatralny, mąż aktorek: Aleksandry z Ficzkowskich Trapszo i Zofii

Въ ВОСКРЕСЕНЬЕ, 11 (23) Августа 1868 г. XIX 45

Дана будетъ ОПЕРА Буффа въ 4хъ картинахъ съ французскаго, съ музыкою Оффенбаха:

ОРФЕЙ ВЪ АДУ.

1^е ДѢЙСТВІЕ: СМЕРТЬ И ПОХИЩЕНІЕ ЭВРИДИКИ.
2^е ДѢЙСТВІЕ: ОЛИМПЪ. 3^е ДѢЙСТВІЕ: ЮПИТЕРЪ МУХОЮ.
4^е ДѢЙСТВІЕ: БАЛЬ ВЪ АДУ.

Дѣйствующія лица:		
Юпитеръ — Г-жа Завоевскій.	Венера — Г-жа Шкудельская.	Марсъ — Г-нъ Брандъ.
Орфей — Г-нъ Клецинскій.	Купидонъ — Г-жа Чаславъ.	Меркурій — Г-нъ Красовскій.
Эвридика, его жена — Г-жа Вѣровская.	Клеона — Г-жа Ласковская.	Геркулесъ — Г-нъ Лещинскій.
Аристонъ — Г-нъ Огоневскій.	Диана — Г-жа Красовская.	Аполлонъ — Г-нъ Хельмиковскій.
Пантонъ — Г-нъ Дельгау.	Минерва — Г-жа С. Чапская.	Бакхусъ — Г-нъ Топшицкій.
Джонъ Стиксъ — Г-нъ Дельгау.	Геба — Г-жа Дельгау.	Нептунъ — Г-нъ Тухоло.
Мѣсяцъ публики — Г-жа Томашевичъ.	Веста — Г-жа Леневская.	Морфей — Г-нъ Станиславскій.
Персея — Г-жа Брандъ.	Булалитъ — Г-жа Бокосовскій.	Моисей — Г-нъ Лембергъ.
Богъ, Вогни, Адоніе духа, Фурія.		

ВСѢ ДЕКОРАЦІИ НОВЫЕ, ПИСАНОЕ КРАСКАМИ Г. БЕРТЕЛМАНОМЪ, МАШИНЫ И КОСТЮМЫ НОВЫЕ.

ЦѢНА МѢСТАМЪ ОБЫЧНОЕННАЯ — НАЧАЛО ВЪ 8 ЧАСОВЪ ВЕЧЕРА.

KALISZ, w NIEDZIELE, dnia 11 (23) Sierpnia 1868 r.

przedstawioną będzie OPERA Buffa w 4ch obrazach z francuzkiego z muzyką Offenbacha:

ORFEUSZ W PIEKLE.

Obraz 1szy: ŚMIERĆ I PORWANIE EURYDYKI.
Obraz 2gi: OLYMP. — Obraz 3ci: JOWISZ MUCHĄ. —
Obraz 4ty: BAL W PIEKLE.

O S O B Y:		
Jowisz — Pan Zamojcki.	Wenus — Panna Szkułowska.	Westa — Panna Leniewska.
Orfeusz — Pan Kleczyński.	Kupido — Panna Czapska.	Mars — Pan Brandt.
Eurydyka, jego żona — Panna Bobrowska.	Junona — Pani Łaskowska.	Mercury — Pan Krassowski.
Arystoszt — Pan Ogonowski.	Diana — Panna Krassowska.	Herkules — Pan Leszczyński.
Pluton — Pan Delchau.	Minerwa — Panna German.	Apollo — Pan Texel.
John Styx — Pan Delchau.	Flora — Panna S. Czapska.	Esculap — Pan Chelmitkowski.
Opinia publiczna — Pani Tomaszewicz.	Hebe — Panna Delchau.	Bachus — Pan Tomaszewicz.
		Nepton — Pan Trapszo.
		Morfeusz — Pan Słaczynski.
		Ceres — Pan Brandt.
		Walkan — Pan Zabkowski.
		Momus — Pan Lambert.
		Bogowie, Boginie, Duchy piekielne, Furje.

Wszystkie dekoracje nowe pędzla Pana Bertelman, maszyny i kostjmy nowe.

Cena miejsc zwyczajna. Początek o godzinie 8mej wieczorem.

Biletów dostać można w kassie Teatralnej z rana od godziny 10-jej do 1-jej, po południu od 3-jej do rozpoczęcia widowiska.

Printed by permission. P. Kalisz, 8 August 1868 r. P. D. Czarnecki, Kalisz, Poland.

Ryc. 8. Afisz Opery Buffa, Kalisz 1868, wśród aktorów Anastazy Trapszo (Neptun). Źródło: polona.pl, https://polona.pl/item/afisz-inc-v-voskresen-e-11-23-avgusta-1968-g-dana-budet-opera-buffa-v,NjY5NjIxNjI/0/#info:metadata (dostęp: 16.12.2018)

bie z aktorką Aleksandrą Ficzkowską²¹ zamieszkali przez pewien czas w Poznaniu²², gdzie w latach 1883–1890 należeli do zespołu teatru miejskiego w Poznaniu²³. Latem 1886 roku razem ze swoim bratem Stanisławem kierował zespołem poznańskim podczas występów m.in. w Kaliszu²⁴. Tutaj też przyszło na świat czworo dzieci Marcelego i Aleksandry, które niestety zmarły w niemowlęctwie²⁵. Dziećmi, które dożyły wieku dojrzałego, był Władysław²⁶ oraz Mieczysława. Ta ostatnia w 1892 roku została ochrzczona w Poznaniu w kościele św. Marcina²⁷. Rodzice, którzy nie chcieli, aby ich córka została aktorką, posłali ją na pensję Anastazji Warnkówny²⁸, gdzie uczyła się przez osiem lat²⁹. Trapszówna bardzo ciepło wspomina lata nauki, zaznaczając, że to właśnie Anastazja Warnke zaszczepiła w niej chęć zostania w przyszłości aktorką:

Miałyśmy również teatr szkolny. Pierwszym moim występem teatralnym nie była rola Helenki w „Grubych rybach” Bałuckiego, jak podają wszystkie moje żrfyciorysy... Naprawdę pierwszą moją rolą była Zofia-druchna w jednoaktówce pod tym tytułem. Wystawiono ją na zakończenie roku szkol-

z Żabskich primo voto Staszowskiej, secundo voto Trapszo; ojciec aktorki Mieczysławy Ćwiklińskiej.

²¹ **Aleksandra z Ficzkowskich Trapszo** (1854–1909), pseudonim Milońska, polska aktorka teatralna i śpiewaczka.

²² Archiwum Państwowe w Poznaniu, Zespół: Akta miasta Poznania, Kartoteka ewidencji ludności (1870–1931), sygn. 15187, karta 580–581.

²³ *Słownik biograficzny teatru*, op. cit., s. 750.

²⁴ Ibidem, s. 751.

²⁵ Dokładnie w 1880, 1884, 1885 i w 1889 roku.

²⁶ **Władysław Trapszo** (1882–1940), inżynier chemik.

²⁷ <http://poznan.ap.gov.pl/edukacja-2/znani/cwiklinska/> (dostęp: 19.11.2018).

²⁸ **Anastazja Warnka** (1838–1922), nauczycielka, dyrektorka żeńskiej szkoły średniej; w 1871 roku przy placu św. Piotra (obecnie plac Wiosny Ludów) otworzyła własną szkołę żeńską, w której dziewczęta wychowywano w duchu patriotycznym. Wśród wychowank, obok Mieczysławy Ćwiklińskiej, wymienić można choćby Marię ze Sławskich Wicherkiewiczową (1875–1962), pisarkę, malarzkę, historyczkę miasta Poznania. Na temat Anastazji Warnka i jej szkoły zob. więcej: K. Męczyńska, „Warnkówny – zakład główny”. *Wyższa szkoła żeńska Anastazji Warnka 1871–1912*, „Kronika Miasta Poznania” 2001, nr 4: *Pensje, gimnazja, licea*, s. 81–105; ibidem, *Kochająca Cię opiekunka Anastazja Warnka 1838–1922*, „Kronika Miasta Poznania”, op. cit., s. 70–80.

²⁹ K. Męczyńska, „Warnkówny – zakład główny”, op. cit., s. 92.

Ryc. 9. Mieczysława Ćwiklińska, 1937 rok. Źródło: „Tygodnik Ilustrowany” 1937, nr 8, [https://pl.wikipedia.org/wiki/](https://pl.wikipedia.org/wiki/dostęp: 18.12.2018) (dostęp: 18.12.2018)

nego, kiedy odbywała się zawsze wielka zabawa z zaproszonymi gośćmi, żywe obrazy i deklamacje. Mnie wytypowano do odegrania jednoaktówki jako córkę aktorów, a miałam wtedy lat siedem. Z drżeniem serca uczyłam się pierwszej w życiu roli, a kiedy nadszedł dzień przedstawienia, ubrano mnie w śliczny kostium krakowski i... siłą wepchnięto na scenę, bo sama wejść nie chciałam za nic³⁰.

Opiekunka zadbała, by po jednym z wystąpień to właśnie córka Marcelego podała kwiaty najszynniejszej wówczas polskiej aktorce – Helenie Modrzejewskiej. Mieczysława Trapszo w późniejszych latach, mimo iż trzy razy wychodziła za mąż, nie przyjęła nazwiska żadnego z mężów. Kiedy rozpoczęła karierę aktorską, zaczęła posługiwać się panińskim nazwiskiem swojej babki i pod nim była znana w całej Polsce – Ćwiklińska³¹. W latach 40. XX wieku nie raz występowała w poznańskich te-

³⁰ A. Okońska, *Rozmowy z panią Micią*, Warszawa 1976, s. 36.

³¹ **Mieczysława Ćwiklińska**, właściwie **Mieczysława Trapszo** (1879–1972), urodzona w Lublinie, polska aktorka teatralna i filmowa, śpiewaczka (sopran), odznaczona m.in. Krzyżem Wielkim Orderu Odrodzenia Polski oraz dwukrotnie Złotym Krzyżem Zasługi.

Za pozwoleniem Zwierzchności.

TOWARZYSTWO ARTYSTÓW DRAMATYCZNYCH POD DYREKCJĄ ANASTAZEGO TRAPSZO.

we W T O R E K dnia 1 (13) Stycznia 1874 roku.

PO RAZ PIERWSZY

Opera komiczna w 3-ach aktach a 4-eh obrazach, muzyka Herve,
niegrana jeszcze nigdzie nawet w Warszawie.

M A Ł Y F A U S T

LE PETIT FAUSTE

MARGARATEL UND FÄUSTLING

Obraz 1-szy SZKOŁA DOKTORA FAUSTA. Obraz 2-gi OGRÓD VERGISS-MEIN-NICHT.

Obraz 3-ci WINO NOWOŻEŃCÓW. Obraz 4-ty TANIEC PIEKIELNY.

O S O B Y:

Faust	—	—	—	—	Pan Sochaczewski.	Woznica	—	—	—	Pan Morozowicz.
Małgorzata	—	—	—	—	Pani Zimajer.	Anglo-Saksonczyk	—	—	—	Pan Jede.
Miastofeles	—	—	—	—	Pani Mieńska	Jung	—	—	—	Pan Szymborski.
Walenty, brat Małgorzaty	—	—	—	—	Pan Ejbel.	Schiele	—	—	—	Pan Riegler.
Siebel	—	—	—	—	Pani Ejbel.	Frosch	—	—	—	Pan Jasiński.
Aglae	—	—	—	—	Pani Pazowska.	Schindler	—	—	—	Pan Jede.
Lizeta	—	—	—	—	Panna Płaczkowska	Schalk	—	—	—	Pan Feliksiewicz.
Klorynda	—	—	—	—	Panna Krajewska	Blut	—	—	—	Pan Bystrzyński.
Karolina	—	—	—	—	Panna Wolska.	Affenwein	—	—	—	Pan Nawarski.
Lisichen	—	—	—	—	P-na Wojciechowska	Gensturm	—	—	—	Pan Boguszewski.
Dorota	—	—	—	—	Pani Kozakowska.	Schultz	—	—	—	Pan Gorzkowski.
Agnieszka	—	—	—	—	Mała Malcia.	Kokotka 1-sza	—	—	—	Panna Wolska.
Frantz	—	—	—	—	P. M. Trapszo.	Kokotka 2-ga	—	—	—	P-na Płaczkowska.
Fritz	—	—	—	—	P. S. Trapszo.	Angielka 1-sza	—	—	—	Pani Marczello.
Wagner	—	—	—	—	Panna Bortkiewicz.	Angielka 2-ga	—	—	—	P-na Wojciechowska
Altmayer	—	—	—	—	Panna Marczello.	Jawonka 1-sza	—	—	—	Pani Szymborska.
Brander	—	—	—	—	Pani Szymborska.	Jawonka 2-ga	—	—	—	P-na Bortkiewicz.
Pedel 1-szy	—	—	—	—	Pan Feliksiewicz.	Wioszka 1-sza	—	—	—	Pani Pazowska
Pedel 2-gi	—	—	—	—	Pan Życki.	Wioszka 2-ga	—	—	—	Panna Krajewska.

Uczniowie i uczniowie Fausta

Druchny: Druźbowie. Żołnierze. Anglo Saksonowie. Djably. Djablice. Karly. Zaba. Cień Walentego.

Kostjmy nowe i wystawa nowa.

CENY MIEJSC PODWYŻSZONE Z POWODU ZNACZNYCH KOSZTÓW.

na 6 osób rs. 5 kop. 30. Łoża na 4 osoby rs. 4 kop. 20. Krzesło w 1-eh rzędach rs. 1 kop. 22¹/₂,
w następnych 4-eh rzędach rs. 1 kop. 2¹/₂, w pozostałych rzędach po kop. 52¹/₂. Parter k. 30. Uczniowie k. 15,

Biletów dostać można w kassie teatralnej od godziny 10 rano do 1 po południu, i od 3 do rozpoczęcia przedstawienia.

Początek o godzinie 7-mej wieczorem.

Ryc. 10. Afisz opery komicznej *Mały Faust*, Towarzystwo Artystów Dramatycznych pod Dyrekcją Anastazego Trapszo, Kalisz 1874, wśród aktorów Marceli i Stanisław Trapszo. Źródło: polona.pl, <https://polona.pl/item/za- pozwoleniem-zwierzchnosci-towarzystwo-artystow-dramatycznych-pod-dyrekcja-anastazego,ODA4NDk5NTk/0/#info:metadata> (dostęp: 16.12.2018)

atrach: w Teatrze Nowym jako Lady Kitty Champion-Cheney w spektaklu „Życie kręci się w kółko” Williama Somerseta Maughama w reżyserii Włodzisława Ziemińskiego (20 września 1947) i Pani Żegocina w „Panu Damazym” Józefa Blizińskiego w reżyserii Stanisława Płonki-Fiszera (17 listopada 1947) oraz w Teatrze Polskim Sybillę Birling w spektaklu „Pan inspektor przyszedł” Priestleya Johna Boyntona w reżyserii Emila Chaberskiego (28 stycznia 1948)³².

Młodszy syn Anastazego, Stanisław³³, swoje życie zawodowe częściowo związał z Wielkopolską. W latach 1884–1887 występował w teatrach poznańskich, zaś w kwietniu i maju 1887 roku wraz z Gabrielą Zapolską brał udział w objeździe po Wielkopolsce i Pomorzu³⁴. W latach późniejszych grał m.in. w Odessie i Kiszynowie, a następnie został zatrudniony we Lwowie. Niestety, Stanisław zmarł w bardzo młodym wieku, mając zaledwie 34 lata. Ze związku z aktorką Antoniną Radwan³⁵ pozostawił jedyne go syna – Tadeusza³⁶.

Pierwsza z córek Anastazego i Anny Eugenii, która dożyła dorosłego wieku, Irena urodziła się w 1868 roku w Kaliszu. Od wczesnych lat występowała w grupie swojego ojca. W latach 1882–1907 mieszkała w Warszawie, gdzie grała m.in. w Teatrze Rozmaitości. W 1891 roku w parafii Wszystkich Świętych w Warszawie wyszła za mąż za Edwarda Chodowieckiego³⁷. Po ślubie występowała pod podwójnym nazwiskiem. Po 1907 roku przeprowadziła się do Lwowa, gdzie zmarła w 1953 roku³⁸. Została pochowana na Cmenta-

rze Łyczakowskim. Druga córka, Tekla, przyszła na świat w 1873 roku w Kaliszu³⁹. Podobnie jak jej starsze rodzeństwo, od najmłodszych lat grała u boku ojca. W późniejszych latach była związana z teatrami m.in. w Łodzi, Warszawie, Kaliszu i we Lwowie. Siostry wzięły udział w otwarciu nowego gmachu Teatru Miejskiego w Kaliszu, gdzie wystąpiły w sztukach „Do rozwodu” Stanisława Żyżkowskiego, „Fortepian Berty” Teodora Barriere’a i Juliusza Lorina oraz „Pomyłka pana Lambinetta” Henriego Meilhaca i Ludowica Halevy’ego⁴⁰. Na dużym ekranie Tekla zadebiutowała w 1911 roku w filmie „Sąd Boży”⁴¹. W 1900 roku poślubiła Jana Krywulę⁴², z którym miała jedną córkę, również aktorkę – Felicję⁴³. W czasie trwania małżeństwa posługiwała się podwójnym nazwiskiem Trapszo-Krywultowa, po śmierci męża powróciła do nazwiska panińskiego. Zmarła w 1944 roku w Warszawie, została pochowana na Cmentarzu Powązkowskim w Warszawie⁴⁴.

Mimo iż ród aktorski Trapszów tak naprawdę był związany z Warszawą, dwa wielkopolskie miasta: Poznań i Kalisz, odegrały znaczące role w jego historii. To właśnie w Kaliszu przyszły na świat dwie wybitne aktorki: Irena i Tekla. To tutaj dzieci Anastazego zdobywały pierwsze doświadczenia jako aktorzy. W Poznaniu pracował Marceli ze swoją małżonką i to właśnie tutaj kształciła się jego córka, znana w całej Polsce Mieczysława Cwiklińska. Trzypokoleniowa rodzina aktorów, dzisiaj już odchodząca w cień zapomnienia, kształtowała wrażliwość artystyczną mieszkańców całej Polski w XIX i XX wieku.

³²<http://www.dziennikteatralny.pl/artykuly/mieczyslawa-cwiklinska-1879-1972.html> (dostęp: 19.11.2018).

³³ **Stanisław Trapszo** (1862–1896), pseudonim Stachowski, Stachowicz, polski aktor, dyrektor teatralny.

³⁴ *Słownik biograficzny teatru polskiego 1765–1965*, op. cit., s. 751.

³⁵ **Anastazja Radwan**, właściwie **Karolina Ludwika Petronela Bułat**, I voto Trapszo, II voto Malawska (1853–1926), polska aktorka teatralna, śpiewaczka. W 1898 roku po śmierci pierwszego męża poślubiła Włodzimierza Malawskiego (1871–1939), śpiewaka operetkowego.

³⁶ **Tadeusz Trapszo** (1894–1958), pułkownik dyplomowany piechoty Wojska Polskiego, starosta powiatu łębskiego.

³⁷ **Edward Chodowiecki** (1869–1926), warszawski kupiec, później prokurent w firmie swojego ojca. Wydał serię artystycznych widokówek uznawanych obecnie za pierwsze karty wydane w Warszawie w 1895 roku.

³⁸ **Irena Trapszo-Chodowiecka** (1868–1853), aktorka teatralna, recytatorka estradowa, pedagog w lwowskiej szkole dramatycznej, od 1893 roku żona

Edwarda Chodowieckiego; odznaczona Złotym Krzyżem Zasługi.

³⁹ **Tekla Trapszo-Krywultowa** (1873–1944), polska aktorka teatralna i filmowa; członek zasłużony Związku Artystów Scen Polskich, odznaczona Złotym Krzyżem Zasługi.

⁴⁰ A. Androchowicz, *Trapszo-Krywultowa Tekla*, [w:] *Słownik biograficzny Wielkopolski Południowo-Wschodniej. Ziemi kaliskiej*, op. cit., s. 419.

⁴¹ Pełna filmografia Tekli Trapszo: <http://www.filmipolski.pl/fp/index.php?osoba=2160> (dostęp: 19.11.2018).

⁴² **Jan Kornel Krywult** (1873–1923), kierownik salonu sztuki.

⁴³ **Felicja Anna Irena Trapszo**, właściwie **Felicja Krywult** (1902–1938), polska aktorka teatralna związana z teatrami w Grodnie, Łodzi, Krakowie i Wilnie; żona aktora Zygmunta Bończy Tomaszewskiego (1905–1976).

⁴⁴ A. Androchowicz, *Trapszo-Krywultowa Tekla*, op. cit., s. 419.

